

РОЗДІЛ 5. ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВОЗНАВСТВО

Павлюх Марія Василівна

Політична проблематика становлення української держави на шпальтах «Нової хати» – журналу культури та моди

УДК 323

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2021-3.21>

Павлюх Марія Василівна
 orcid.org/0000-0001-5502-8367
 кандидат наук із соціальних комунікацій,
 асистент кафедри міжнародної інформації
 Національного університету «Львівська політехніка»
 вул. Степана Бандери, 12,
 Львів, Україна

Актуальність теми статті зумовлена сучасними політологічними, гендерними та націоналістичними дослідженнями жіночих рухів у європейських країнах, зокрема українського жіночого руху, який розпочався у Станіславові і розвивався у Львові, Східній Галичині та став частиною загальноєвропейського руху української нації. Метою статті є аналіз проблематики, зокрема політичної, та огляд номерів «Нової хати» – журналу моди та культури. Вивчення головної проблематики часопису важливе для того, щоб з'ясувати свідомі парадигми українського жіночого руху, ціннісні концепти української жіночої періодики з політичним характером, трансформацію поглядів на політичну роль жінки у традиційному суспільстві та її участь у громадському і державному житті через політичну журналістику.

У статті проаналізовані негативні стереотипи про традиційну роль жінки у суспільному та громадському житті на прикладі зіставлення українських і польських часописів моди: «Нової хати» та польського часопису «Świat kobiecy», а також протиставлення українській національній ідеї захоплення польським часописом під час визвольного руху української нації. На шпальтах видання «Нова хата» пропагуються: жіноча освіта, самоосвіта, творча реалізація жінки як особистості. Традиційна формула для українських жінок у суспільстві, яка зводилася до заміжжя та народження дітей, критикується за поверховість.

У дослідженні використано комплекс загальних і спеціальних методів: метод концептуального аналізу у визначенні напрямів українського жіночого руху; тематичний аналіз у визначенні головної тематики видання «Нова хата»; синтез у вивченні методів і форм боротьби активного жіноцтва за свої політичні права. Активна політична роль української жінки-громадянки та популяризація національних традицій, одягу, звичаїв – свідомі концепти українського часопису «Нова хата».

Ключові слова: просвітницька політична журналістика, український гендерний рух, емансиповані видання, новий тип української активної жінки, жіночі економічні права, самоосвіта жінок-громадян, жіноча освіта для українських патріоток.

Вступ. 1925 року у Галичині почав виходити часопис «Нова хата», присвячений веденню господарства і плеканню домашньої культури. Редактором часопису була М. Громницька. Заснували «Нову хату» С. Монційович, С. Савицька, А. Вергальовська, С. Чижович, С. Охримович, М. Струтинська. Членами редколегії були: К. Малицька, Д. Старосольська, Е. Вербицька, І. Бонковська, О. Залізняка, І. Гургула. Журнал був орієнтований на інтелігентних жінок. Редакція ставила перед собою мету культивувати українське народне мистецтво і «популяризувати його настільки, щоби воно стало необхідним у нашому щоденному житті, а не лише для свят» [6, с. 77].

Часопис зазнавав конфіскації, бо містив різкі політичні публікації про польську владу, хоча редакція намагалася стояти осторонь від політики: «Редакція «Нової хати» не порушувала політичні питання, не торкалася причин важкого становища української культури. «Наша хата» мусить стояти осторонь від усіх хуртовин. Ніякої хати не можна побудувати на піску чи водних хвилях, а треба дати тверді основи. Тільки таких основ не можна буду-

вати паперовими фразами, а лише невгасимою чорною мурованою працею, поза якою не видно ні людей, ні імен, а лише результати» [5, с. 47], – окреслювала редакція у статті «До читачок!» мету і завдання часопису [3]. Видання симпатизувало Союзу українок і запровадило рубрику про діяльність організації.

Видання для жінок «Нова хата» приділяла увагу естетичному одягу, вихованню мистецьких смаків читачів. 1930 року редакція журналу розповсюдила анкету серед читачів і збирала відомості про осіб, навколишні міста і села. Організовувала курси вишивок. «Нова хата» подавала матеріали про тогочасних художників, містила репродукції їхніх творів, розповідала про новини мистецького життя. У центрі уваги редакції «Нової хати» була жінка і мистецтво, співзвучне засадам і призначенню журналу, матеріалам теоретичного плану, статтям про роль жінки у суспільстві («Роля жінки у повсякденному українському народному мистецтві») [7, с. 157].

Мета та завдання. Метою статті є тематичний аналіз журналістських матеріалів часопису

«Нова хата» для того, щоб з'ясувати, яку роль відіграв український патріотичний журнал у свідомісній парадигмі визвольного руху, зокрема жіночого руху (за виборче право, за право займатися активною громадською і просвітницькою діяльністю, за право на освіту; за право обіймати важливі політичні посади), що виражалися у боротьбі українок на західноукраїнських землях I половини ХХ століття.

Мета передбачає такі завдання:

1. Дослідити основні свідомісні концепти журналістських матеріалів журналу «Нова хата» та світоглядні образи публіцистики, які були сформовані цим виданням.

2. Вивчити значення національної ідеї для українського жіночого руху, яка стала провідною ідеєю журналу «Нова хата».

3. Простежити форми та методи боротьби активного жіноцтва за свої права на шпальтах «Нової хати».

Основна частина. На шпальтах «Нової хати» публікувалися науково-популярні матеріали про архітектуру, художні промисли, народний одяг різних регіонів. На сторінках видання було надруковано цикл статей В. Січинського про дерев'яну архітектуру, українську кераміку, скло; стаття Д. Горнаткевича «Роль жінки у повстанні українського народного мистецтва» [4]. Привертає увагу стаття О. Волинської-Мочульської «Настінне мальовання українських хат», ілюстрована фотографіями рослинного орнаменту. І. Гургула писала замітки про художні особливості різних форм українського народного мистецтва: «Витинанки», «Писанки».

Питанням теорії виключно займалася А. Свенціцька, яка написала низку цікавих статей: «Одяг середньовіччя», «Одяг нових часів», «Французька жінка ХVІІІ ст.». У центрі уваги редакції була популяризація національного одягу, подавалися його особливості у різних регіонах. К. Кононенко опублікував статтю «Жіноче національне вбрання на Полтавщині», ілюстровану фотографіями [3, с. 23]. Неодноразово редакція організувала конкурси рукоділля, знайомлячи читачів із кращими вишивками. Великим у журналі був розділ мод [1, с. 25], який друкував розроблені в народному стилі моделі одягу й оздоблені традиційною вишивкою. Читачам пропонувалися викройки модних суконь та сторінка дитячої моди [1, с. 27].

Редакція тісно співпрацювала з кооперативом «Українське народне мистецтво», який займався виготовленням моделей до журналу, подавав матеріали своїх робіт. Ця співпраця сприяла розквіту і процвітанню журналу. Подавала редакція вагомий матеріал про творчість українських художників. На сторінках журналу була опублікована розвідка Софії Русової про П. Холодного та спогади про зустрічі з художником. Журнал знайомив

читачів із життям і творчістю визначних жінок-письменниць, громадських діячів. Цінний біографічний матеріал про життя визначних жінок містять опубліковані спогади О. Пчілки «На двадцяті роковини смерті Лесі Українки». На сторінках видання обговорювалися актуальні на той час питання про становище жінки у суспільстві та громадському житті.

1931 року на сторінках журналу розгорнулася дискусія про те, чи заважають жінці заняття творчою та громадською працею у виконанні її родинних обов'язків. Розпочала цю тему Ірина Вільде «Одвертим листом до Софії Яблонської-Ундінової», а в обговоренні взяли участь відомі письменниці: О. Кисілевська, С. Парфанович, К. Гриневичева, І. Блажкевич. Ця дискусія, представлена програмними статтями, вказувала на те, що українкам не заважає творча, громадська праця, а навпаки, кожна українка повинна брати активну участь у житті громади та держави [2].

Наявна у виданні літературна сторінка, яку вели відомі українські та іноземні автори. На відміну від інших жіночих видань, на шпальтах часопису часто друкувалися великі прозові твори. Критико-бібліографічний відділ друкував огляди, рецензії, рекомендовані списки літературної періодики. Тут були тематичні огляди: С. Сірополка «Новини української дитячої літератури», рецензія на повість К. Гриневичевої «Шеломи на сонці». Були постійними рубрики: «Нові книги», «Що читати», в котрих друкувалися короткі анотації, повідомлення про нові видання.

Рубрики «Книжки і журнали, надіслані до редакції», «Нові журнали» знайомили читачок із новими надходженнями. Друкувалася реклама. Видання містило новини культурно-мистецького життя, вело спортивну сторінку. Третину кожного номеру займала «Практична частина», в якій подавалися господарські поради, моделі одягу. Обкладинки журналу були гарно оформлені. У часописі працювали відомі художники М. Бутович та Г. Мазепа. Тема «Жінка і мистецтво» широко висвітлювалася у фахових матеріалах про письменниць.

З 1934 року редакція запроваджує рубрики: «Жіночий рух», «Вісти з відусіль», «Вічні вісти», де автори повідомляли про роботу Союзу українок. Спробою психологічного аналізу характеристики українки у світлі історичної долі нації є стаття Євгена Маланюка «Жіноча мужність», в якій йдеться про виняткову роль жінки у визвольній боротьбі. Також у виданні були надруковані відомі статті і твори: нарис І. Гургули «Молода жінка в сучасному світі», нарис О. Мольчук «М. Грушевський», С. Русової «Дніпрова Чайка: Людмила Березна-Василевська», спогади про О. Пчілку [6, с. 77].

Уже у першому числі впадає у вічі реферат Катрі Гриничевої «За власне обличчя», де порушується проблема «жінка і політика». Авторка намагається протиставити українку та жінку іншої

національності: «Наші борці, які несамовито дужі за волю своєї землі відійшли з арени голірuch, витворили характерний тип часу нової руїни. Жінок такого типу ви не знайдете. А прецінь ми всі пережили велике! Ми розлучалися, навіть трапили. Ви не відмітите те в українки: вона, так само, як її сусідка, що має власну державу, щебетлива, нарядна і закохана в собі, в панчохах як повітря. Наше жіноцтво може керувати державними передовими людьми» [6, с. 79].

У першому числі 1927 року надрукований курс для інструкцій: інформаційні заходи «Союзу українок», а на наступній сторінці надрукований нарис пам'яті Антоніни Осиповичевої – відомої артистки. У кожному номері містилися новини у рубриці «Ріжні вісти», реклама та господарські поради. У другому числі була надрукована нова історична повість Б. Лепкого та захоплення редакцією цим прекрасним твором. У журналі зустрічаємо перші зразки моди і ручних робіт [6, с. 80].

Цікавими у журналі є заповіді дівчини, котра виходить заміж: не приховувати адресу кравчині, господарювати ощадно, не передплачувати журнал «Świat kobiecy», читати твори Стефаника, передплачувати часопис «Нова хата». В цій короткій публікації редакція висловлює своє ставлення до журналу мод польського видання «Świat kobiecy», котрий виходив у Львові одночасно із «Нової хатою» і був досить подібним за своєю структурою виданням до українського часопису. Проте відмінність була: попри фаховість журналу «Нова хата» як журналу моди, на шпальтах порушувалися інші актуальні проблеми, а польський журнал орієнтувався переважно на зразки моди та європейські віяння.

Висновки. Отже, видання «Нова хата» можна назвати новим типом видань для жінок – виданням культури і жіночої моди. «Нова хата» відкрив для української жінки світ моди та краси, підніс на високий рівень естетичні смаки своєї аудиторії. Вперше на шпальтах видання ми бачимо жінку-красуню; жінку, котра цікавиться народним мистецтвом. Ірина Гургула пропагувала українське народне мистецтво, українське народне вбрання, яке у ці роки втратило популярність серед сільського жіноцтва.

«Нова хата» була задумана як журнал «плекання домашньої культури». Домашньою культурою, на думку авторів редакції, мав бути сформований часописом естетичний смак, відродження давніх українських традицій. Поряд із цим «Нова хата» намагалася урізноманітнювати тематику. Серед багатой палітри статей велику увагу редакція приділяла самій жінці, образу жінки – вільної, самостійної, не позбавленої мужності і відповідальності за свій народ, але поряд із цим такої ніжної, тендітної, прекрасної, жіночної. *Жіночність* як риса жінки (навіть сільської) повинна бути із шар-

мом, просякнута українським духом. Саме *жіночність* виступає як головна риса часопису у багатьох публікаціях.

«Нова хата» мала прекрасне зовнішнє оформлення – у кольорі і світлинах відомих письменниць, обрамлена зразками моди, вишуканими сукнями і дизайнерськими вбраннями. Сьогодні важко відокремити часопис від жіночої періодики і вважати його вузькоспеціалізованим часописом моди, адже на шпальтах містилися літературні твори, рецензії, нариси про відомих жінок, славетних героїнь-подвижниць, активісток. Редакція намагалася надавати актуальну інформацію для своїх передплатниць, постійно інформувала жінок про діяльність Союзу українок, і це попри те, що уже у програмній статті проголосила себе часописом аполітичним. Таке розмаїття тем, котрі порушувала редакція, прекрасні вбрання, мода, а також публікації, присвячені самій жінці, її прекрасній природі без натяку на поділ: селянки, інтелігентки, модистки, сприяв тому, що журнал здобув популярність у різних верств жіноцтва.

«Нова хата» була альтернативним виданням польського журналу мод «Świat kobiecy», котре передплачували галичанки, прекрасного за змістом, та далеким від українок духом. «Нова хата» і «Świat kobiecy» – подібні журнали у своїй структурі, організації роботи редакції, проте мають суттєві відмінності: «Świat kobiecy» задовольняв модні апетити багатих примхливих полячок, а «Нова хата» була відкриттям для кожної української жінки. Подібні зовні, «Нова хата» та «Świat kobiecy» були різними за смисловим і змістовим наповненням. Політична проблематика, попри аполітичність часопису, торкалася болючого для українського народу питання – становлення української державності. Незалежна, вільна українська держава – це політичний ідеал часопису «Нова хата», який хоча і не відверто, проте активно популяризував український спосіб життя, звичаї, традиції, національний одяг серед активних українок. Політична проблематика у питанні становлення української держави на шпальтах часопису стала провідною ідеєю. Намагання створити та сформулювати політично активну українську жінку – головна мета часопису «Нова хата».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bochachevska-Chomiak M. *Femanists Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life 1884 – 1939*. Edmonton, 1988. 480 s.
2. Mikulowska C. *Український рух kobiecy*. Lwów, 1937. 29 s.
3. *Нова хата*. Ч.1. 1927.
4. *Нова хата*. Ч.2. 1927.
5. Передирій В.А. Галицька періодика для жінок: становлення, розвиток, проблематика (1853–1939 pp.). *Збірник Праць науково-дослідного центру періодики*. Вип. 2. Львів, 1995. С.44–63.

6. Передирій В.А. Журнал «Нова хата» як тип видання (1925–1939 рр.). *Збірник Праць науково-дослідного центру періодики*. Львів, 1994. Вип. 1. С. 75–89.

7. Українські періодичні видання для жінок в Галичині (1853–1939 рр.): Анотований каталог. Львів, 1996. 191 с.

REFERENCES:

1. Bohachevska-Khomiak M. (1988) *Feministky ne dyvliachys na sebe: zhinky v zhytti ukrainiskoi hromady 1884 – 1939*. [Feminists Despite Themselves: Women in Ukrainian Community Life 1884 – 1939]. Edmonton. [in English]

2. Mikulovska, S. (1937). *Ukrainskyi zhinochyi rukh*. [in Ukrainian women's movement] Lviv, S. 29. [in Polish]

3. *Nova khata*. (1927). Ch.1. [New house] [in Ukraine]

4. *Nova khata*. (1927). Ch.2. [New house] [in Ukraine]

5. Peredyrii, V. (1995). *Halytska periodyka dlia zhinok: stanovlennia, rozvytok, problematyka (1853–1939 rr.)*. [Galician periodicals for women: formation, development, issues (1853–1939)]. Lviv. *Zbirnyk Prats naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*. Vyp. 2. S. 44–63. [in Ukraine]

6. Peredyrii, V. (1994). *Zhurnal «Nova khata» yak typ vydannia (1925–1939 rr.)*. [The magazine «Nova khata» is a type of publication (1925–1939)]. Lviv. *Zbirnyk Prats naukovo-doslidnoho tsentru periodyky*. Vyp. 1. S.75–89. [in Ukraine]

7. *Ukrainski periodychni vydannia dlia zhinok v Halychyni (1853–1939 rr.): Anotovanyi kataloh*. (1996). [Ukrainian periodicals for women in Galicia (1853–1939): Annotated catalog.]. Lviv. 191 s. [in Ukraine]

Political problems of the formation of the Ukrainian state on the pillars of the “Nova Khata” – the journal of culture and fashion

Pavliukh Mariia Vasylivna

PhD in Social Communications,
Assistant at the Department
of International Information
Lviv Polytechnic National University
Stepan Bandera str., 12, Lviv, Ukraine

The relevance of the topic of the scientific article is due to modern political, gender and national studies of women's movements in European countries, including the Ukrainian women's movement, which began in Stanislavov and developed in Lviv, Eastern Galicia and became part of the general liberation movement of the Ukrainian nation. The purpose of the article is to analyze the issues, including political and review the issues of «Nova Khata» – a magazine of fashion and culture. The study of the main issues of the magazine is important to clarify the conscious paradigms of the Ukrainian women's movement, the value concepts of Ukrainian women's periodicals with a political character, the transformation of views on the political role of women in traditional society and its participation in public life through political journalism.

The scientific article analyzes negative stereotypes about the traditional role of women in public life on the example of comparing Ukrainian and Polish fashion magazines: «Nova Khata» and the Polish magazine «Świat kobiecy», as well as opposing the Ukrainian national idea of seizing the Polish magazine during the liberation movement nation. On the pages of the publication «Nova Khata» are promoted: women's education, self-education, creative realization of women as individuals. The traditional formula for Ukrainian women in society, which has been reduced to marriage and the birth of children, has been criticized for being superficial.

Research methods. The study used a set of general and special methods: the method of conceptual analysis in determining the directions of the Ukrainian women's movement; thematic analysis in determining the main theme of the publication «Nova Khata»; synthesis in the study of methods and forms of struggle of active women for their political rights. Results and conclusions. An active political role of a Ukrainian woman-citizen and popularization of national traditions, clothes, customs is a conscious concept of the Ukrainian magazine «Nova Khata».

Key words: educational political journalism, Ukrainian gender movement, emancipated publications, a new type of Ukrainian active woman, women's economic rights, self-education of women citizens, women's education for Ukrainian patriots.